

"BENİM TELEVİZYONUM İYİDİR»

yada

TRT ANKARA İLİ TV ANKETİ

V

Eğer hala yaşayabiliyorsam -çünkü 80 yaşımı doldurmak üzereyim- bunda herhalde evimde televizyon olmamasının çok büyük payı var¹.

Vedat Nedim Tör

TRT, 1977 başında "Ankara İli TV Seyircileri Araştırması Genel Sonuçları" adlı bir kitap yayımladı. 82 sayfalık kitabın başında Şaban Karataş'ın "Sunuş"u var. "Sunuş"tan anlaşıldığı kadarıyla TRT 1976 yılı Mart ayında Ankara'da uygulanmak üzere geniş bir kamuoyu yoklaması planlanmış; planlamada ve uygulamada Devlet İstatistik Enstitüsü hesap merkezinden ve anket elemanlarından (.) yararlanılmış.

Kitapta kamuoyu yoklamasında sorulan soruların bir listesi bulunmadığı için, soruların ne dereceye kadar bilinen anket tekniklerine uygun olarak hazırlanmış olduğunu bilemiyoruz. Kamuoyu araştırmalarını yanıtlayan kişiler, kendilerine yanıt olarak sunulan şıklardan genellikle ilk şıkkı yada "normaldir", "şimdiki uygulama devam etsin" türünden fazla irdeleme ve eleştiri gerektirmeyen yanıtları yeğlemeye eğilimlidirler. Buna ek olarak, cevap veren kişiler kendilerini olduklarından daha iyi, daha kültürlü göstermeye çalışırlar, insanoğlunun doğasıdır bu. Siz hiç şimdiye kadar "boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?" türünden bir soruya "uyurum", "kumar oynarım" yada "boş otururum" biçiminde cevap veren bir sanatçı yada bir "sokaktaki adam" gördünüz mü?

İşte bu nedenlerdir ki anket sorularının hazırlanmasında bazı önlemler alınır. Bunlar soruların soruş biçimini iyi planlamak, yanıt şıklarının yerlerini sorudan soruya değiştirmek gibi soru hazırlama tekniği ile ilgili önlemler ve verilen yanıtların doğruluğunu yansıtmadığını anlamak için sorulacak bazı "çapraz sağlama soruları" gibi önlemlerdir.

Anket soruları kitapta yer almadığı için anketin genel bir değerlendirilmesini yapamıyoruz. Ancak, bazı sorulara verilen olum-

lu cevapların yüzdesinin çok yüksek olması anketin iyi hazırlanmış olabileceği kuşkusunu uyandırıyor: örneğin, Çocuk programlarının zamanını nasıl buluyorsunuz sorusuna* "normaldir" cevabını veren hane halkı reisi yüzdesi 91 (s. 40); televizyonun davranış yönünden çocuklara etkisi sorusuna "iyidir" cevabını verenlerin yüzdesi 88 (s.41); televizyonun çocuğa kültür ve eğitim açısından etkisi sorusuna "müsbet etkisi vardır" yanıtını verenlerin yüzdesi 90 (s.42); haberin sunuluş saati uygun mudur sorusuna "uygundur" yanıtını verenlerin yüzdesi 97 (s.54).

Örnekler çoğaltılabilir. Ankara ilinde ankete katılanların bu denli oybirliğine yakın görüş içinde olduklarına inanmak güç.

Anketin, TRT yönetiminin "TV'nin birincil işlevi eğlendirmektir" savını kamuoyuna doğrulamak amacı ile, yer yer zorlamalara da yer vererek, hazırlanmış olduğu da kitaptan belli oluyor. Örneğin, hane halkı reisine sorulan "niçin televizyon aldınız" sorusuna verilen yanıtların yüzdesi şöyle (s.35):

ucuz eğlence olduğu için	30,7
Aile istediği için	29,9
Genel kültürümü artırmak için	1
Haberleri yakından takip etmek için	8
Herkes aldığı için	3,0
Başka sebeplerden dolayı	1,4

Anket sorusuna verilen yanıtların birbirini içermemesi anketi, hazırlayan kişinin uyması gereken en temel koşullardan biridir. Örneğin, bir "reis" hem kendisi televizyonun ucuz eğlence olduğunu düşündüğü için hem de aile istediği için televizyon almış olabilir. Bu takdirde, "reis" hangi yanıtı işaretleyecektir? Neyse, bu tür huzur bozucu ayrıntıları bir

*Sorular kitapta bulunmadığı için, soru metinlerini biz tahmin ettik.

yana bırakalım ve bu verinin(!) kitapta nasıl yorumlandığına bakalım: "Aile isteklerinin çoğunun da eğlence ve vakit geçirme olduğu düşünülürse televizyon alışlarında en ağır basan sebep televizyonun eğlendirici ve hoşça vakit geçirtici özelliğidir. Bundan dolayı halkın kültür ve eğitimine yönelik programların eğitici vasfı dolaylı yollarla sağlanmalı, sıkıcı ve aşırı ilmi olmamalıdır."

Anket sonuçlarının yorumlanmasında yer yer çelişkiye düşüldüğü de görülüyor. Buna da bir örnek de değinelim. Kitabın 40. sayfasında şu cümleler yer almaktadır: "Sonuç olarak gazete alan hane halkı reisleri en çok haberleri takip etmektedirler. Haberlerin başında da siyasi iç haberler gelmektedir. İç haberler dış haberlerden, siyasi haberler siyasi olmayan haberlerden daha çok ilgi görmektedir." Bu alıntıyı destekler nitelikte, 50. sayfada da şu yargıya rastlıyoruz: "Daha önceki analizlerden de anlaşıldığı gibi seyirciler televizyonu bir siyasi haber kaynağı olarak görmemektedirler. Bu konudaki meraklarını daha çok gazetelerle tatmin etme yolunu seçmektedirler." Şimdi 52. sayfayı açalım. Bakın burada ne diyor: "En doğru ve inanılır haberleri televizyonun verdiği ni belirtenler ankete çıkanların onda dokuz civarındadır. Televizyon (ve radyo) devlet kuruluşu olup ülkenin içinde ve dışında geniş haber alma imkânlarına, bol muhabir kadrosuna sahiptir. Doğru ve inanılır haberlere ulaşma bakımından dar imkânlar çerçevesinde çalışan diğer haber organlarının TRT ile boy ölçüşmesi düşünülemez."

Bu kitabın kapsamlı bir eleştirisi en az bu kitap kalınlığında bir metin oluşturur. Bu nedenle bu yazıyı burada bitirmek istiyoruz.

Sonuç olarak, "bir anket nasıl yapılmamalı" sorusuna iyi bir örnek bu kitap.